

Олена В. Тимошенко
ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕГРАЛЬНОЇ МОДЕЛІ ОЦІНЮВАННЯ
ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ ТА ЇЇ ОСНОВНИХ
ФУНКЦІОНАЛЬНИХ КОМПОНЕНТІВ *

У статті запропоновано макроекономічну модель оцінювання агрегованого рівня економічної безпеки та його функціональних компонентів. Апробація запропонованої методики нормування показників за вектором характеристичних та порогових значень, розрахунків інтегрального рівня як за методом середньої геометричної, так і з урахуванням вагових коефіцієнтів свідчать про несприятливий рівень економічної безпеки України протягом 2000–2015 рр., оскільки всі субіндекси перевищують гранично допустимі межі. Доведено, що критичним чинником є те, що в 2014–2016 рр. всі досліджувані індикатори демонструють тенденцію до зменшення, що посилює рівень внутрішніх та зовнішніх небезпек.

Ключові слова: економічна безпека; інтегральний рівень; соціально-демографічна безпека; інноваційно-інвестиційна безпека; екологічна безпека; фінансова безпека.

Рис. 8. Табл. 3. Літ. 39.

Елена В. Тимошенко
ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИНТЕГРАЛЬНОЙ МОДЕЛИ ОЦЕНКИ
ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ГОСУДАРСТВА И
ЕЕ ОСНОВНЫХ ФУНКЦИОНАЛЬНЫХ КОМПОНЕНТОВ

В статье предложена макроекономическая модель оценки агрегированного уровня экономической безопасности и его функциональных компонентов. Апробация предложенной методики нормирования показателей в соответствии с вектором характеристических и пороговых значений, расчет интегрального уровня методом средней геометрической, а также с учетом весовых коэффициентов, свидетельствуют о неблагоприятном уровне экономической безопасности Украины в течение 2000–2015 гг., поскольку все субиндексы превышают предельно допустимые значения. Доказано, что критическим фактором является то, что в 2014–2016 гг. все исследуемые индикаторы демонстрируют тенденцию к уменьшению, тем самым повышая уровень внутренних и внешних опасностей.

Ключевые слова: экономическая безопасность; интегральный уровень; социально-демографическая безопасность; инновационно-инвестиционная безопасность; экологическая безопасность; финансовая безопасность.

Olena V. Tymoshenko¹
USING INTEGRAL ASSESSMENT OF ECONOMIC SECURITY
AND ITS MAIN FUNCTIONAL COMPONENTS

Macroeconomic model for assessment of the aggregate level of economic security and its functional components is analyzed in the article. Approbation of the suggested methodology for normalization of the indicators based on the vector of characteristic of the threshold requirements, calculation of the integral level by means of geometric average as well as weighing coefficients confirms the unfavorable level of economic security in Ukraine during 2000–2015, as all the subindices exceed the maximum permissible limits. During 2014–2016 all the examined indicators were decreasing thus level of internal and external threats was increasing.

Keywords: economic security; integral level; social-demographic security; environment security; financial security.

* Дослідження проведено в рамках наукової теми «Механізм державного регулювання забезпечення економічної безпеки держави» (державний номер реєстрації: 01150006584).

¹ National Academy of Management, Kyiv, Ukraine.

Постановка проблеми. Сучасні тенденції глобального економічного розвитку свідчать про його асиметричний характер, обумовлений дією об'єктивних та суб'єктивних чинників (нерівномірністю розподілу доходів в суспільствах, соціально-політичною нестабільністю одних країн та економічним процвітанням інших, утворенням олігархічних кланів на фоні повного зубожіння населення найбідніших країн світу). Всі ці ключові характеристики дозволяють стверджувати про основні форми вияву глобальних протиріч економічного порядку. Розглядаючи діалектичні парадигми розвитку світової економіки, з'ясовуючи рушійні сили та ключові суперечності глобального простору, необхідно приділити значну увагу дослідженню структурних трансформацій у світовому господарстві на глобальній стадії його розвитку та окресленню умов для забезпечення належного рівня економічної безпеки держави.

Зазначені завдання можуть бути виконані лише за умови істотного посилення ролі держави, її масштабного впливу на економічні процеси, що відбуваються в країні, через вдосконалення управлінських процесів в державному регулюванні економікою, а також за умови якнайповнішого використання потенціалу державного сектору економіки.

У період існування СРСР Україна мала значний ресурсний потенціал: 15% світового видобутку залізної руди, 10% світових обсягів виплавляння чавуну і сталі, 9% світового видобутку вугілля, 12% світового виробництва цукру, 2,5% світового виробництва електроенергії, третю позицію в світі з виробництва коксу та прокату [16; 17; 21]. Україна, на підставі сукупності показників соціально-економічного розвитку, була віднесена до потужних індустріально розвинених країн світу, її економіка демонструвала найвищий рівень готовності до інтеграції у світову економічну систему.

На жаль, дана тенденція розвитку спостерігалось 24 роки тому. Протягом 2014–2016 рр. у глобальній світовій піраміді Україна неухильно рухається до табору країн «третього світу» або, за оптимістичними прогнозами, її можна охарактеризувати як «буферну зону» між країни-аутсайдерами та країнами «другого класу» [34].

Маючи значний ресурсний, інтелектуально-кадровий, виробничо-інвестиційний потенціали, якісну систему вищої та середньої освіти, достатньо розгалужену структуру національного господарства, але стратегічно помилившись в орієнтирах розвитку та принципах ринкових перетворень, сьогодні українська держава сприймається міжнародною спільнотою як інвестиційно неприваблива, економічно незахищена від дії факторів внутрішнього та зовнішнього середовища, неспроможна реалізувати національні конкурентні переваги.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням інтегрального оцінювання економічної безпеки країни присвячені роботи таких провідних вчених-економістів: Л. Абалкіна [9], Н. Архірейської [10], О. Власюка [13], В. Гейця [23], Г. Губаревої [14], В. Горбуліна [13], Є. Дронь [33], М. Єрмошенка [16], С. Єрохіна [17], М. Кизим [23], Т. Клебанової [23], Л. Лондар [20], В. Мунтіяна [24], В. Мартиненко [22], А. Пінчук [14], С. Пирожкова [29], А. Сухорукова [31], Ю. Харізашвілі [33], О. Черняка [23], О. Шнипка [34] та інших.

Незважаючи на значну кількість напрацювань у цій сфері, інтегральна оцінка рівня економічної безпеки національної економіки потребує подальших досліджень та набуває особливої ваги в умовах поглинаючої макроекономічної стагнації України.

Метою дослідження є опрацювання макроекономічної моделі оцінювання агрегованого рівня економічної безпеки національної економіки країни та її основних функціональних складових, що дає змогу ідентифікувати економічний стан України, більш детально оцінити вплив кожної складової на інтегральний індекс, виявити найбільш критичні зони та розробити заходи щодо створення ефективного механізму забезпечення економічної безпеки.

Основні результати дослідження. На підставі узагальнення наукових точок зору вчених-економістів щодо існуючого комплексу методологічних підходів оцінювання рівня економічної безпеки держави [9; 10; 14; 22–24; 29; 31; 33] автором проаналізовано макроекономічні дисбаланси в Україні з метою оперативного реагування на виявлені критичні значення та розробку відповідних заходів з їх усунення та регулювання.

Результати проведених діагностичних оцінок в межах окреслених автором функціональних складових (макроекономічної, соціально-демографічної, монетарної (грошово-кредитної), фіскально-боргової (бюджетно-податкової та боргової компонент), інноваційно-інвестиційної, екологічної, зовнішньоекономічної та продовольчої) дозволяють сформулювати основні гіпотези щодо їх впливу на інтегральний рівень економічної безпеки та розробити ефективний механізм її забезпечення.

Макроекономічна безпека. Стан макроекономічної безпеки України за останні 15 років дає змогу стверджувати про посилення в 2014–2015 рр. системно-структурних дисбалансів розвитку провідних галузей національного господарства, що перешкоджає соціально-політичній стабільності України. Основними макроекономічними загрозами на сьогодні є: суттєве знецінення національної валюти внаслідок надмірної емісії та збройного конфлікту на Сході України (так, у 2014 р. ціни виробників зросли на 31,8% [13], а за підсумками 2015 р. індекс споживчих цін сягнув максимального значення за роки незалежності України – 43,3% [19]; значне зменшення ВВП (так, ВВП України в 2015 р. у порівнянні з 2014 р. зменшився на 12% [36]); втрата щонайменше 20% економічного потенціалу України [35], значне пошкодження логістично-транспортного, інфраструктурного, індустріально-промислового, аграрного потенціалу України; зростання обсягів тіньової економіки, яке офіційно досягло рівня легальної.

Серйозне занепокоєння викликає зростання рівня безробіття, яке може набрати неочікуваних масштабів, критичного характеру та призвести до суттєвого погіршення матеріального добробуту населення. Крім того, протягом досліджуваного періоду спостерігається тенденція до зростання довготривалого безробіття, яке характеризується байдужістю переважної більшості безробітних у пошуку роботи, що може призвести до маргіналізації суспільства [13], інтелектуального знищення і неспроможності проводити радикальні реформи за рахунок інтелектуального потенціалу українського народу.

Загалом, агрегований індикатор макроекономічної безпеки (рис. 1) протягом 2000–2007 рр. демонстрував стійку тенденцію до зростання, і у 2007 р. досягнув найвищого рівня – 0,73. Таке зростання можна пояснити одночасним збільшенням показників-стимуляторів, а саме: рівня ВВП на душу населення, частки економіки України та зменшенням індикаторів-дестимуляторів, а саме: рівня безробіття з 11,6% у 2000 р. до 6,4% в 2007 р. [28], розміру тіньової економіки – з 42,2% у 2000 р. до 26% у 2007 р. [38]. На основі власних діагностичних оцінок нами виявлено тенденцію до стрімкого зниження інтегрального показника макроекономічної безпеки протягом 2010–2013 рр. та досягнення критичного його рівня в 2014–2015 рр., що обумовлено агресією зі сторони Російської Федерації, неможливістю швидкої переорієнтації зовнішньоекономічної діяльності, значними витратами на воєнно-оборонний комплекс.

Соціально-демографічна безпека. Соціально-демографічні загрози в умовах політичної невизначеності та неефективної соціальної політики України протягом досліджуваного періоду зростають випереджаючими темпами в порівнянні з іншими складовими економічної сталості та потребують суттєвих державних витрат на їх подолання. Основні індикатори соціально-демографічної безпеки України за 2000–2014 рр. згруповано в табл. 1.

Таблиця 1. Динаміка оціночних індикаторів соціально-демографічної безпеки України за 2000–2014 рр.*

Назва показника і його сутність	Роки					
	2000	2005	2008	2009	2012	2014
Чисельність наявного населення, % до рівня 1990 року	95,3	90,8	89,2	88,8	87,9	82,9
Очікувана тривалість життя при народженні, років	67,91	67,96	68,27	69,29	71,15	71,37
Частка населення похилого віку в загальній чисельності населення (станом на кінець звітного періоду), %	13,7	15,9	16,2	15,8	15,1	16,1
Співвідношення сумарних доходів найбільш та найменш забезпечених 20% населення в загальних доходах (квінтільний коефіцієнт фондів)	4,5	3,5	3,7	3,6	3,2	3,1
Обсяг видатків зведеного бюджету на охорону здоров'я, % ВВП	0,4	3,5	3,5	4	4	3,6
Обсяг видатків зведеного бюджету на освіту, % ВВП	1,6	6	6,4	7,3	6,9	6,4
Рівень злочинності (кількість злочинів на 1 тис. осіб наявного населення)	11,5	10,4	8,4	9,5	9,8	12,3
Норма бідності, %	71,2	39	20	25	24,1	24,5
Інтегральний індекс	0,58	0,46	0,48	0,48	0,47	0,34

* розраховано за даними [1–6; 12; 15; 25].

Як видно з даних табл. 1 та рис. 1, агрегований індекс соціально-демографічної безпеки протягом 2000–2014 рр. демонструє стійку тенденцію до зниження з 0,58 до 0,34, що свідчить про незахищеність українського народу від соціально-демографічних загроз, поміж яких центральне місце займає загроза депопуляції населення, яка є зтяжною, всеосяжною та прогресуючою в

України. Так, чисельність наявного населення в Україні з 1990 р. зменшилася на 17,1%, що зумовило випереджаючу втрату працездатного та інтелектуально-трудового потенціалу і призвело до збільшення економічного навантаження на працюючих.

Найбільш критичною проблемою в окресленому напрямі є темпи «старіння нації», а саме збільшення частки населення похилого віку в загальній чисельності населення. Так, коефіцієнт старіння протягом 2000–2014 рр. зріс із 13,7% до 16,1% і досягнув рівня, що потребує радикальних реформ соціального та пенсійного забезпечення. Рівень злочинності також зростає, збільшується кількість насильницьких смертей, і не тільки в зоні АТО [13].

На стан демографічної безпеки суттєво впливають міграційні процеси, які в умовах посиленої зовнішньої агресії, анексії Криму, воєнних дій на Сході досягли критичних розмірів. Зростає кількість нелегальних міграційних потоків на фоні суттєвого зниження кількості іммігрантів, що загрожує подальшим демографічним спадом.

На нашу думку, економічно обґрунтованими імперативами зміцнення соціально-демографічної безпеки в Україні повинні бути: реформування системи охорони здоров'я та формування якісної ефективної моделі фінансування медичних послуг, державна політика заохочення народжуваності; розробка ефективних програм підтримки здорового способу життя задля збільшення не тільки тривалості життя населення, а й продовження періоду якісного здорового життя, без хвороб [13]; створення безпечного економічно-соціального середовища в Україні, подолання прогресуючої проблеми міграції.

Фінансова безпека. За проведеними нами розрахунками (табл. 2), які характеризують стан фінансової безпеки України, можна стверджувати про погіршення стану фінансово-економічної захищеності, що обумовлено одночасним посиленням ефектом складної воєнно-політичної ситуації на Сході, погіршенням перспектив економічного розвитку України з боку фінансових аналітиків та міжнародних організацій.

При цьому, основними напрямками зміцнення грошово-кредитної та фінансово-торгової безпеки повинні стати: обмеження емісії національної валюти; посилення ролі та значення облікової ставки НБУ у контексті запровадження відсоткових ставок ша депозитними і кредитними операціями комерційних банків на довгострокову перспективу з метою послаблення ефекту інфляційних очікувань; включення в національне законодавство України положень, згідно з якими обслуговування державного боргу має стати пріоритетним завданням уряду (так, станом на 31.12.2016 загальну суму державного та гарантованого боргу визначено у сумі 1946,45 млрд грн [7], або 94,1% ВВП [20]); диверсифікація боргової залежності в Україні, як за строками кредитування, так і за валютами запозичення. Рівень запозичення за строками має своїм результатом зміни в графіку погашення державного боргу, а отже і зміни в графіку рефінансування.

Інноваційно-інвестиційна безпека. Досвід високорозвинених країн світу доводить, що належне забезпечення економічної безпеки та економічне зростання досягається лише при переході національної економіки на інноваційний шлях розвитку, що потребує створення умов для підвищення рівня інте-

лектуальної власності, посилення інвестиційно-інноваційного потенціалу за рахунок формування ефективного механізму фінансування інноваційних технологій, забезпечення сприятливого клімату для науково-дослідницької роботи вітчизняних науковців та залучення підприємств до високотехнологічного та модернізованого обладнання.

Таблиця 2. Динаміка оціночних індикаторів монетарної та фіскально-боргової безпеки України за 2000–2014 рр.*

Назва показника і його сутність	Роки					
	2000	2005	2008	2009	2012	2014
Банківська безпека						
Кількість діючих банків	153	165	184	182	176	163
Кількість діючих банків з іноземним капіталом	22	23	53	51	53	51
Частка іноземного капіталу у статутному капіталі банків, %	13,3	19,5	36,7	35,8	39,5	32,5
Частка простроченої заборгованості за кредитами у загальній сумі кредитів, %	11,3	2,1	2,3	9,4	8,9	13,5
Достатність (адекватність) регулятивного капіталу (H2), %	15,53	14,95	14,01	18,08	18,06	15,60
Рентабельність активів, %	-0,09	1,31	1,03	-4,38	0,45	-4,7
Рентабельність капіталу, %	-0,45	1,39	8,51	-32,5	3,03	-30,5
Грошово-кредитна та валютна безпека						
Обсяг готівки до ВВП, %	7,26	13,64	16,32	17,19	14,42	18,05
Рівень інфляції за рік, %	125,8	110,3	122,3	112,3	99,8	124,9
Валові міжнародні резерви України, місяці імпорту, млрд дол. США	0,9	5,8	4,1	6,3	3,2	1,5
Частка кредитів в іноземній валюті в загальному обсязі наданих кредитів, %	46,01	43,32	59,1	50,84	36,74	46,31
Обсяг іноземної валюти відносно гривневої маси (рівень доларизації), %	23,26	23,59	30,63	31,67	32,12	32,16
Питома вага довгострокових кредитів у загальному обсязі кредитів, наданих комерційними банками, %	17,95	61,77	31,79	31,94	21,64	21,29
Фіскально-боргова безпека						
Рівень зовнішньої заборгованості на 1 особу, дол. США	161,8	247,9	402,1	591,4	848,1	1031
Відношення загального обсягу державного боргу до ВВП, %	44,0	17,7	20,0	34,8	36,5	55,1
Відношення обсягу валового зовнішнього боргу до ВВП, %	22,5	9,9	9,1	14,9	14,8	30,6
Відношення обсягу сукупних платежів з обслуговування зовнішнього боргу до доходів державного бюджету, %	13,3	2,9	1,6	3,7	6,5	12,7
Рівень податкового навантаження (податковий коефіцієнт)	18,4	18,3	24,0	22,8	24,7	23,5
Дефіцит державного бюджету	+0,7	-7,9	-12,5	-35,5	-53,4	-6,8
Інтегральний індекс фінансової безпеки	0,34	0,49	0,35	0,28	0,4	0,34

* розраховано за даними [1–6; 11; 18; 27; 30; 32].

Динаміку оціночних індикаторів інноваційно-інвестиційної безпеки України за 2000–2014 рр. представлено в табл. 3, статистичні дані якої дають

підстави стверджувати, що переважна більшість оціночних індикаторів знаходяться нижче критично встановлених порогових значень. Інтегральний індекс в 2014 р. демонструє суттєве погіршення, що відбулося за рахунок значного зменшення кількості організацій, які займалися науковими дослідженнями та розробками, падінням загального рівня інвестування та зменшенням обсягу виконаних наукових і науково-технічних робіт у ВВП.

Таблиця 3. Динаміка оціночних індикаторів інноваційно-інвестиційної безпеки України за 2000-2014 рр.*

Назва показника і його сутність	Роки					
	2000	2005	2008	2009	2012	2014
Питома вага витрат держбюджету на інноваційну діяльність, %	0,44	0,49	2,81	1,60	1,95	4,47
Рівень фінансування інноваційної діяльності, % від ВРП	1,27	1,30	1,27	0,87	0,79	0,6
Питома вага реалізованої інноваційної продукції в обсязі промислової, %	9,4	6,5	5,9	4,8	3,3	2,5
Питома вага підприємств, що займалися інноваціями, %	18,0	11,9	13,0	12,8	17,4	16,1
Питома вага підприємств, що впроваджували інновації, %	14,8	8,2	10,8	10,7	13,6	12,1
Кількість організацій, які виконують наукові дослідження й розробки	1490	1510	1378	1340	1208	999
Питома вага обсягу виконаних наукових і науково-технічних робіт у ВВП, %	1,16	1,09	0,90	0,95	0,80	0,70
Інтегральний індекс інноваційної сприятливості бізнес середовища			2,22	2,57	2,12	2,5
Рівень інвестування (відношення капітальних інвестицій до ВРП, %)	18,0	25,2	28,7	21,1	20,1	13,8
Інтегральний індекс інноваційно-інвестиційної безпеки	0,46	0,44	0,72	0,56	0,63	0,49

* розраховано за даними [26].

У 2015–2016 рр., за даними звіту Всесвітнього економічного форуму про конкурентоспроможність країн, Україні вдалося підвищити свою позицію за складовою «Інновації», піднявшись на 54-ту позицію (у 2013–2015 рр. вона була на 93-му місці). Цього вдалося досягти за рахунок покращення майже за усіма індикаторами, окрім співпраці університетів у сфері досліджень та розробок [39].

Держава повинна заохочувати діяльність підприємств, які застосовують високотехнологічні, енергозберігаючі технології та тих суб'єктів господарювання, які зменшують у процесі виробничій діяльності паливно-енергетичні витрати, оскільки це є вкрай важливим в межах єдиної екосистеми України. Держава спроможна підтримувати інноваційний прорив українських підприємств у таких основних галузях та сферах: літакобудування, фармацевтична галузь, атомна енергетика, суднобудування, космічна галузь, нанотехнології, біотехнології та інформаційні технології.

Екологічна безпека. Протягом проаналізованого періоду індекс екологічної сталості України демонстрував хвилеподібну динаміку. Позитивним для націо-

нальної економіки та екосистеми України є те, що протягом 2006–2008 рр. спостерігалась тенденція до зростання даного індексу, що було обумовлено активізацією діяльності України у міжнародних екологічних проектах, значним зменшення парникових газів, покращенням радіаційної безпеки, незначним збільшенням кількості водних ресурсів [37]. При цьому, у 2012 р. ми спостерігаємо протилежну тенденцію, яка відображає щорічне зменшення як загального індексу, так і значне погіршення екологічної безпеки в розрізі основних його критеріїв. За індексом екологічної ефективності у 2016 р. Україна посіла 44-те місце серед 180 досліджуваних країн. При цьому основними загрозами екологічній безпеці залишаються: «біорізноманіття та середовище проживання», що характеризує спроби країн у подоланні проблеми збереження видів (при загальному 44-му місці, Україна посіла 130-ту позицію за даним критерієм); «забрудненість повітря» (144-те – за цим показником) [37].

На підставі вищенаведених аналітичних даних для створення ефективного механізму забезпечення економічної безпеки автором розраховано динамічні ряди рівнів економічної безпеки в цілому та в розрізі її структурних компонентів, які зображено на рис. 1–8.

Рис. 1. Динаміка субіндикатора макроекономічної безпеки за 2000–2015 рр., авторська розробка

Рис. 2. Динаміка субіндикатора соціально-демографічної безпеки за 2000–2015 рр., авторська розробка

Рис. 3. Динаміка субіндикатора фінансової безпеки за 2000–2015 рр., авторська розробка

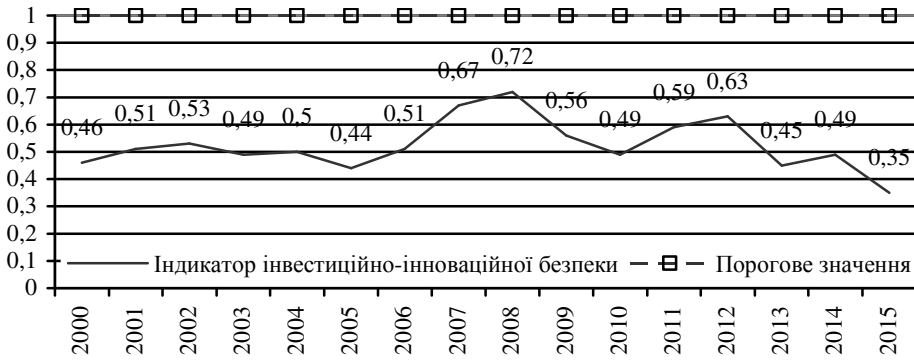

Рис. 4. Динаміка субіндикатора інвестиційно-інноваційної безпеки за 2000–2015 рр., авторська розробка

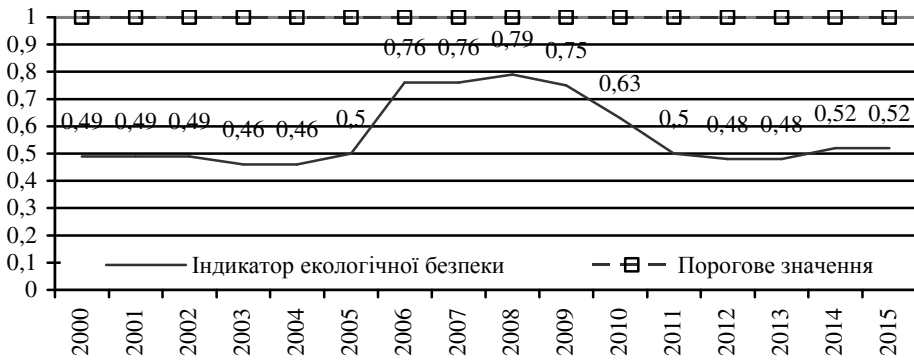

Рис. 5. Динаміка субіндикатора екологічної безпеки за 2000–2015 рр., авторська розробка

Як видно з результатів діагностичних досліджень, агрегований рівень економічної безпеки протягом 2000–2015 рр. демонструє стійку тенденцію до зниження і його рівень знаходиться нижче порогових показників.

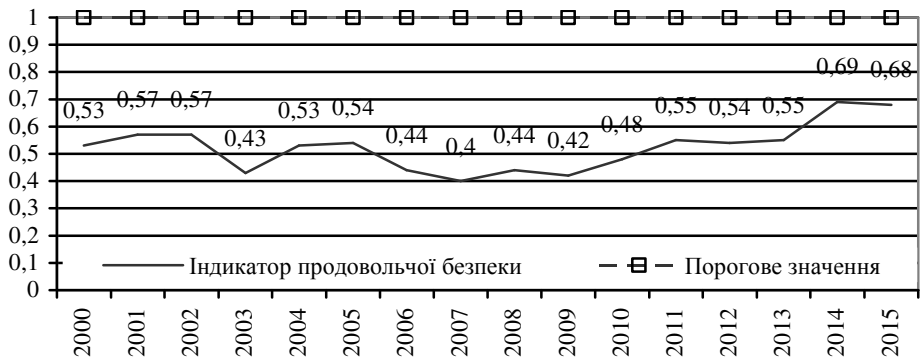

Рис. 6. Динаміка субіндикатора продовольчої безпеки за 2000–2015 рр., авторська розробка

Рис. 7. Динаміка субіндикатора зовнішньоекономічної за 2000–2015 рр., авторська розробка

Рис. 8. Динаміка інтегрального індексу економічної безпеки за 2000–2015 рр., авторська розробка

Проведені дослідження підтверджують неефективну макроекономічну модель розвитку та посилення загроз інвестиційно-інноваційній, соціально-демографічній, зовнішньоекономічній, фінансовій безпеці України. Результати авторських розрахунків переконують, що найвагомійший вплив на зни-

ження розрахованого індексу стану безпекового середовища країни у 2000–2015 рр. спричинили падіння соціально-демографічної та інноваційно-інвестиційної складових, що обумовлено зменшенням загальної кількості постійного населення, міграційними процесами в Україні, випереджаючими темпами старіння нації на фоні зменшення ресурсної бази державних доходів, зростанням видатків на оборону та військові потреби, вимушеною мілітаризацією економіки, нехтуванням інноваційного фактора при розробці довгострокових орієнтирів розвитку тощо.

Також необхідно зазначити, що кожна функціональна складова економічної безпеки не знаходиться в гранично допустимих межах. Як позитивну тенденцію автором відмічено зростання рівня продовольчої безпеки.

Висновки. Апробація запропонованої методики, що передбачає аналіз основних функціональних компонентів на підставі проведеного нормування за вектором характеристичних значень та з урахуванням критичних величин, розрахунок інтегрального рівня за двома методами, дає можливість оцінити стан розвитку національної економіки в контексті її захищеності від реальних та потенційних загроз.

Проведене автором оцінювання свідчить про загрозливий стан розвитку України, оскільки всі індикатори перевищують гранично допустимі межі, критичним чинником є те, що в 2014–2016 рр. всі досліджувані індикатори зростають, що посилює рівень внутрішніх та зовнішніх небезпек.

Отже, Україна, яка обрала шлях демократичних ринкових перетворень, політику неолібералізму в довгостроковій перспективі, не змінивши траєкторію свого розвитку (впровадження своєчасних стратегічних заходів, які поєднують терміновість прийняття необхідних реформ, так і підвищення якості затверджених програм), неухильно опиниться у т.зв. прірві країн-аутсайдерів, які не здатні підтримувати конкурентоспроможність національної економіки, розробляти та впроваджувати ефективні інструменти захисту від зовнішніх глобалізаційних загроз, створювати безпечне економічне середовище і, в кінцевому рахунку, приречені на прогресуючу макроекономічну стагнацію.

1. Про Державний бюджет України на 2000 рік: Закон України від 17.02.2000 № 1458-III // zakon.rada.gov.ua.

Pro Derzhavnyi biudzhzet Ukrainy na 2000 rik: Zakon Ukrainy vid 17.02.2000 № 1458-III // zakon.rada.gov.ua.

2. Про Державний бюджет України на 2005 рік: Закон України від 23.12.2004 № 2285-IV // zakon.rada.gov.ua.

Pro Derzhavnyi biudzhzet Ukrainy na 2005 rik: Zakon Ukrainy vid 23.12.2004 № 2285-IV // zakon.rada.gov.ua.

3. Про Державний бюджет України на 2008 рік: Закон України від 28.12.2007 № 107-VI // zakon.rada.gov.ua.

Pro Derzhavnyi biudzhzet Ukrainy na 2008 rik: Zakon Ukrainy vid 28.12.2007 № 107-VI // zakon.rada.gov.ua.

4. Про Державний бюджет України на 2009 рік: Закон України від 26.12.2008 № 835-VI // zakon.rada.gov.ua.

Pro Derzhavnyi biudzhzet Ukrainy na 2009 rik: Zakon Ukrainy vid 26.12.2008 № 835-VI // zakon.rada.gov.ua.

5. Про Державний бюджет України на 2012 рік: Закон України від 22.12.2011 № 4282-VI // zakon.rada.gov.ua.

Pro Derzhavnyi biudzhzet Ukrainy na 2012 rik: Zakon Ukrainy vid 22.12.2011 № 4282-VI // zakon.rada.gov.ua.

6. Про Державний бюджет України на 2014 рік: Закон України від 16.01.2014 №719-VII // zakon.rada.gov.ua.
Pro Derzhavnyi biudzhnet Ukrainy na 2014 rik: Zakon Ukrainy vid 16.01.2014 №719-VII // zakon.rada.gov.ua.
7. Про Державний бюджет України на 2016 рік: Закон України від 05.12.2015 №928-VIII // zakon.rada.gov.ua.
Pro Derzhavnyi biudzhnet Ukrainy na 2016 rik: Zakon Ukrainy vid 05.12.2015 №928-VIII // zakon.rada.gov.ua.
8. Про наукову і науково-технічну діяльність: Закон України від 13.12.1991 №1977-XII // zakon.rada.gov.ua.
Pro naukovu i naukovo-tekhnichnu diialnist: Zakon Ukrainy vid 13.12.1991 №1977-XII // zakon.rada.gov.ua.
9. *Абалкин Л.И.* Экономическая безопасность России: угрозы и их отражение // Вопросы экономики.— 1994.— №12.— С. 4–13.
Abalkin L.I. Ekonomicheskaia bezopasnost Rossii: ugrozy i ikh otrazhenie // Voprosy ekonomiki.— 1994.— №12.— С. 4–13.
10. Архів основних тенденцій грошово-кредитного ринку 2000–2015 рр. // Національний банк України // www.bank.gov.ua.
Arkhiv osnovnykh tendentsii hroshovo-kredytnoho rynku 2000–2015 rr. // Natsionalnyi bank Ukrainy // www.bank.gov.ua.
11. *Архирейська Н.В.* Основні напрямки забезпечення фінансової безпеки України // Вісник Академії митної служби України.— Серія: Економіка.— 2012.— №1.— С. 83–87.
Arkhireiska N.V. Osnovni napriamky zabezpechennia finansovoi bezpeky Ukrainy // Visnyk Akademii mytnoi sluzhby Ukrainy.— Serii: Ekonomika.— 2012.— №1.— С. 83–87.
12. Виконання бюджетів // Державна казначейська служба України // www.treasury.gov.ua.
Vykonannia biudzhetyv // Derzhavna kaznacheiska sluzhba Ukrainy // www.treasury.gov.ua.
13. *Горбулін В.П., Власюк О.С.* Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2015 році: Аналітична доповідь до Щорічного послання Президента України до Верховної Ради України. — К.: НISD, 2015. — 684 с.
Horbulin V.P., Vlasjuk O.S. Pro vnutrishnie ta zovnishnie stanovyshche Ukrainy v 2015 rotsi: Analitichna dopovid do Shchorichnoho poslannia Prezydenta Ukrainy do Verkhovnoi Rady Ukrainy. — K.: NISD, 2015. — 684 s.
14. *Губарева І.О., Пінчук А.О.* Оцінювання рівня сформованості економічної безпеки України та країн ЄС // Бізнес Інформ.— 2015.— №15.— С. 293–297.
Hubarjeva I.O., Pinchuk A.O. Otsiniuvannia rivnia stformovanosti ekonomichnoi bezpeky Ukrainy ta krain YeS // Biznes Inform.— 2015.— №15.— С. 293–297.
15. *Гусар Л.В.* Тенденції розвитку злочинності в Україні // Науковий вісник Чернівецького університету.— Серія: Правознавство.— 2011.— Вип. 578.— С. 104–108.
Husar L.V. Tendentsii rozvytku zlochnynosti v Ukraini // Naukovyi visnyk Chernivetskooho univertsytetu.— Serii: Pravoznavstvo.— 2011.— Vyp. 578.— С. 104–108.
16. *Єрмошенко М.М.* Вплив монетарної політики на розвиток економіки України // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: Збірник наук. праць. — 2007. — Суми: УАБС НБУ. — Т. 19. — С. 7–17.
Iermoshenko M.M. Vplyv monetarnoi polityky na rozvytok ekonomiky Ukrainy // Problemy i perspektyvu rozvytku bankivskoi systemy Ukrainy: Zbirnyk nauk. prats. — 2007. — Sumy: UABS NBU. — T. 19. — С. 7–17.
17. *Єрохін С.А.* Структурна трансформація національної економіки (теоретико-методологічний аспект): Наук. монографія. — К.: Світ знань, 2004. — 528 с.
Ierokhin S.A. Strukturna transformatsiia natsionalnoi ekonomiky (teoretyko-metodolohichnyi aspekt): Nauk. monohrafiia. — K.: Svit znan, 2004. — 528 s.
18. Зовнішній борг України (за методологією МВФ, КРБ 6) // Національний банк України // www.bank.gov.ua.
Zovnishnii borh Ukrainy (za metodolohiieiu MVF, KPB 6) // Natsionalnyi bank Ukrainy // www.bank.gov.ua.
19. Індекс інфляції в Україні за 2015 рік: досягнуто 20-річного максимуму // Всеукраїнська асоціація фахівців оцінки // afo.com.ua.
Indeks inflatsii v Ukraini za 2015 rik: dosiahnuto 20-richnoho maksimumu // Vseukrainska asotsiatsiia fakhivtsiv otsynki // afo.com.ua.

20. Лондар Л.П. Реструктуризація державного боргу як інструмент підвищення рівня боргової безпеки України // Економічний вісник університету.— 2015.— Вип. 27/1.— С. 195–202.
- Londar L.P. Restrukturyzatsiia derzhavnoho borhu yak instrument pidvyshchennia rivnia borhovoї bezpeky Ukrainy // Ekonomichnyi visnyk universytetu.— 2015.— Vyp. 27/1.— S. 195–202.
21. Лукінов І. Пріоритетна політика держави в технологічних перетвореннях // www.rada.kiev.ua.
- Lukinov I. Priorytetna polityka derzhavy v tekhnolohichnykh peretvorenniakh // www.rada.kiev.ua.
22. Мартиненко В.В. Теоретико-методичні засади оцінки економічної безпеки національної економіки // Економічний простір.— 2015.— №93.— С. 131–140.
- Martynenko V.V. Teoretyko-metodychni zasady otsinky ekonomichnoi bezpeky natsionalnoi ekonomiky // Ekonomichnyi prostir.— 2015.— №93.— S. 131–140.
23. Моделювання економічної безпеки: держава, регіон, підприємство: Монографія / В.М. Теєць, М.О. Кизим, Т.С. Клебанова, О.І. Черняк; За ред. В.М. Гейця. — Харків: ІНЖЕК, 2006. — 240 с.
- Modeliuvannia ekonomichnoi bezpeky: derzhava, rehion, pidpriemstvo: Monohrafiia / V.M. Heiets, M.O. Kyzym, T.S. Klebanova, O.I. Cherniak; Za red. V.M. Heitsia. — Kharkiv: INZhEK, 2006. — 240 s.
24. Мунтіян В.І. Економічна безпека України. — К.: КВЦ, 1999. — 464 с.
- Muntiiian V.I. Ekonomichna bezpeka Ukrainy. — K.: KVITs, 1999. — 464 s.
25. Населення України // Державна служба статистики України // www.ukrstat.gov.ua.
- Naselennia Ukrainy // Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy // www.ukrstat.gov.ua.
26. Наукова та інноваційна діяльність в Україні: Стат. збірник // Державна служба статистики України // www.ukrstat.gov.ua.
- Naukova ta innovatsiina diialnist v Ukraini: Stat. zbirnyk // Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy // www.ukrstat.gov.ua.
27. Основні показники діяльності банків України // Національний банк України // www.bank.gov.ua.
- Osnovni pokaznyky diialnosti bankiv Ukrainy // Natsionalnyi bank Ukrainy // www.bank.gov.ua.
28. Основні показники ринку праці (річні дані) // Державна служба статистики України // ukrstat.org.
- Osnovni pokaznyky rynku pratsi (richni dani) // Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy // ukrstat.org.
29. Пирожков С. Пріоритети національної безпеки України // Національна безпека і оборона.— 2000.— №7.— С. 58–60.
- Pyrozhkov S. Priorytety natsionalnoi bezpeky Ukrainy // Natsionalna bezpeka i oborona.— 2000.— №7.— S. 58–60.
30. Платіжний баланс і зовнішній борг України // Національний банк України // www.bank.gov.ua.
- Platizhnyi balans i zovnishnii borh Ukrainy // Natsionalnyi bank Ukrainy // www.bank.gov.ua.
31. Сухоруков А.І., Харазішвілі Ю.М. Регіональні аспекти економічного розвитку і економічної безпеки держави // Банківська справа.— 2011.— №4.— С. 13–26.
- Sukhorukov A.I., Kharazishvili Yu.M. Rehionalni aspekty ekonomichnoho rozvytku i ekonomichnoi bezpeky derzhavy // Bankivska sprava.— 2011.— №4.— S. 13–26.
32. Україна: Стат. збірник // Державна служба статистики України // ukrstat.org.
- Ukraina: Stat. zbirnyk // Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy // ukrstat.org.
33. Харазішвілі Ю.М., Дронь Є.В. Прогнозування індикаторів, порогових значень та рівня економічної безпеки України у середньостроковій перспективі: Аналіт. доповідь. — К.: НІСД, 2014. — 117 с.
- Kharazishvili Yu.M., Dron Ie.V. Prohnozuvannia indykatoriv, porohovykh znachen ta rivnia ekonomichnoi bezpeky Ukrainy u serednostrokovii perspektyvi: Analit. dopovid. — K.: NISD, 2014. — 117 s.
34. Шнирко О.С. Інноваційний дефолт України: економіко-технологічний контекст: Монографія. — К.: Генеза, 2009. — 248 с.
- Shnyrko O.S. Innovatsiinyi defolt Ukrainy: ekonomiko-tekhnolohichni kontekst: Monohrafiia. — K.: Henezza, 2009. — 248 s.
35. Яценюк А. Через російську військову агресію Україна втратила 20% економіки // www.kmu.gov.ua.

Iatseniuk A. Cherez rosiisku viiskovu ahresiiu Ukraina vtratyla 20% ekonomiky // www.kmu.gov.ua.

36. GDP at market prices (current US\$) // The World Bank // data.worldbank.org.

37. Global metrics for the environment: Environmental Performance Index // The Environmental Performance Index // issuu.com.

38. *Schneider, F., Buehn, A., Montenegro, C.E.* Shadow Economies All over the World New Estimates for 162 Countries from 1999 to 2007 // openknowledge.worldbank.org.

39. The Global Competitiveness Report 2015–2016 // World Economic Forum // www3.weforum.org.

Стаття надійшла до редакції 18.05.2016.